

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України

«Про внесення змін до статті 306 Цивільного процесуального кодексу України щодо уточнення положень про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у судовому порядку»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Європейський суд з прав людини зауважує, що процесуальні норми призначені забезпечити належне відправлення правосуддя та дотримання принципу правової визначеності, а також про те, що сторони повинні мати право очікувати, що ці норми застосовуються. Принцип правової визначеності застосовується не лише щодо сторін, але й щодо національних судів (DIYA 97 v. UKRAINE, №19164/04, § 47, ЄСПЛ, від 21 жовтня 2010 року).

Процесуальний порядок провадження у цивільних справах визначається Цивільним процесуальним кодексом України (далі – Кодекс) та іншими законами України, якими встановлюються зміст, форма, умови реалізації процесуальних прав і обов'язків суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин та їх гарантій.

Згідно з положеннями статті 306 Кодексу у заяві про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою повинно бути зазначено: для якої мети необхідно заявникові визнати фізичну особу безвісно відсутньою або оголосити її померлою; обставини, що підтверджують безвісну відсутність фізичної особи, або обставини, що загрожували смертю фізичній особі, яка пропала безвісти, або обставини, що дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку.

Разом з цим, під час ініціювання розгляду справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою стаються випадки коли людина отримує відмову у задоволенні заяви про визнання особи безвісно відсутньою та закриваючи провадження у справі виходячи з того, що у заяві не зазначено мети, необхідної для визнання фізичної особи безвісно відсутньою, а тому провадження у цій справі не підлягало відкриттю.

Вирішуючи подібні справи у судовому порядку Верховний Суд України у постанові від 16 квітня 2025 року по справі справа № 756/7364/24 дійшов висновку про те, що «відсутність у заяві про визнання особи безвісно відсутньою мети, для якої необхідно визнати особу безвісно відсутньою, не є підставою для закриття провадження у справі. У такому випадку суд має залишити заяву без руху для усунення недоліків. Якщо заявник зазначає мету в заяві чи апеляційній скарзі, суд повинен розглянути справу по суті та перевірити обґрунтованість цієї мети.»

У зв'язку з цим, варто зазначити, що висновки Європейського суду з прав людини, висловлені у рішенні від 30 квітня 2013 року справі «Тимошенко проти України» (заява № 49872/11), щодо принципу юридичної визначеності, який означає, що застосування національного законодавства має бути передбачуваним тією мірою, щоб воно відповідало стандарту «законності», передбаченому Конвенцією стандарту, що вимагає, щоб усе законодавство було сформульовано з достатньою точністю для того, щоб надати особі можливість за потреби, за відповідної консультації передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, наслідки, які може потягнути за собою її дія (параграф 264).

Враховуючи вищевикладене, спираючись на правову позицію Верховного Суду України, а також враховуючи ситуацію сьогодення та дію воєнного стану на території країни, необхідно уточнити положення Кодексу про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у судовому порядку.

2. Мета та завдання прийняття законопроекту

Метою законопроекту є уточнення процедурних положень визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у судовому порядку для реалізації права осіб на розгляд судом відповідної категорії справ.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Проектом закону пропонується внести зміни до статті 306 Цивільного процесуального кодексу України, якими передбачається встановити, що не є підставою для закриття провадження у справі відсутність у заяві про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою мети, для якої необхідно визнати особу безвісно відсутньою. У такому випадку постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху у порядку встановленому статтею 185 цього Кодексу.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

У відповідній сфері правового регулювання діють Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України.

5. Фінансово – економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових видатків з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту забезпечить врегулювання процедурних положень визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у судовому порядку.

Народний депутат України

Валерій ГНАТЕНКО

